

Alman ədəbiyyatında "Nibelunlar nəğməsi" eposu

Sevinc Turabova

Azərbaycan Dillər Universitetinin elmi işçisi

Rəyçilər: filol.ü.f.d. N.Z. Muxtarzadə,
filol.ü.f.d., dos.F.N. Abdurəhmanova

Açar sözlər: mədəniyyət, mətn, ədəbiyyat, təsvir, süjet, nəzəriyyə

Ключевые слова: культура, текст, литература, изображение, сюжет, теория

Key words: culture, text, literature, description, plot, theory

Dünya mədəniyyətinin, müasir mədəniyyətlərin rəngarəngliyinin, müxtəlif ölkə və xalqların mədəni özünəməxsusluğunun öyrənilməsi və mənimsənilməsi sayəsində bəşəri tərbiyə hər bir fərdin özünüinkışafına, sivilizasiyanın irəliləyişi yollarında müasir qlobal problemlərin həllinə nail olmaq mümkündür. "Elmi araşdırmalardan bəlli olduğu kimi, ilkin eposların başlıca yaranma qaynaqlarından biri kosmoqonik miflərdir. Yenə də bu araşdırmalardan bəlli olduğu kimi, müxtəlif törən mətnləri də zaman-zaman ilkin eposların materiallarını təşkil etmişdir" (1, 14).

Bakı Humanitar Forumunda K.Abdulla "Nibelunqlar haqqında nəğmə" və "Kitabi-Dədə Qorqud" eposlarının müqayisəli tədqiqi haqqında demişdir: "Əgər türk tədqiqatçılar "Nibelunqlar haqqında nəğmə"yə, alman tədqiqatçılar isə "Kitabi-Dədə Qorqud" eposuna diqqət edib elmi fəaliyyətini ona cəmləyirsə, multikulturalizm anlayışı məhz budur" (2).

Nibelunq haqqında mahnı "müxtəlif nəşrlərə aid 33 əlyazmada saxlanılır. Orijinal şeiri xilas olmadı. Üç əsrin əsas nəşrləri var: C (XIII əsrin ikinci rübünə aid), B (XIII əsrin ikinci hissəsi) və A (XIII əsrin sonuncu rübü). Nibelunq Mahnısının tədqiqatı ilk növbədə əvvəlcə əlyazmaların hansı məsələni özünəməxsus şəkildə həll etdiyini və işin orijinal görünüşünü, yaxud mənbələrin bir hissəsini bərpa etmək mümkün olub-olmadığını qeyd etməkdən ötrü mümkün deyil.

Ancaq çox vaxt keçməmişdi. Ümumi xalqa görə, "Nibelunqlar mahnı"sı 1757-ci ildə İsveçrə filologu İ.Y. Bodmer əlyazmasının qismən bir hissəsini nəşr etdirir. (Johann Jacob Bodmer, 1698-1783), burada əlyazmaların materiallarını nəzərə alaraq. Eyni zamanda mətn mifoloji və inanılmaz elementlər haqqında olduğu yerə dəyişdirildi. İ.Y. Bodmer 1782-ci ildə ölümündən qısa bir müddət əvvəl, Homerin İliada ilə müqayisə ediləcəyi mətni və öz vizionunu göstərmək istədi.

Qəhrəmanlıq eposunun ortaya çıxması haqqında yazan Veselovski: "əsl həqiqət və tarixi qəhrəmanın obrazı bu təsvirlərin və şematik müddəaların prizmasından, xəyali fantaziya yaratmaq üçün istifadə edilən formada, özündən asılıdır " (1, s. 493-501).

"Arxetip" termini prinsipə ümumi standartlara deyil, insan ruhunun müxtəlif sahələrinə aid olan elmlərin kəsişməsində qəbul edilməli və istifadə edilməlidir. Lakin əlbəttə ki, ədəbi konsepsiya kimi onun təfsiri vacibdir. Bu baxımdan, niyyət və süjet nəzəriyyələrinin paradiqmasında Y.M. Meletynsky əsərlərinə əsaslanan arxetip motivi nəzəriyyəsini fərqləndirə bilərik.

Orta əsrlər abidəsi haqqında "Nibelunqlar haqqında nəğmə"nin daha qədim qısa qəhrəmanlıq mahnılarının genişlənməsi məhsulu hesab edən A.Heyslerin nəzəriyyəsi idi. Bütün bunlar əslində işin Siqfred və Braynhild ilə əlaqədar olaraq Franks mahnılarından,

Sigurd haqqında "Böyük Edda"nın mahnılarından və Burqundiyalıların ölümüylə əlaqədar Frankqurun mahnılarından yenidən qurulmasına gətirib çıxardı. "Nibelunqlar haqqında nəğmə"nin müəllifi A.Heyslerin mahnılarının sözlərinə görə, bir-birindən bəhs edən tək bir məntiqə ölümə nəticəyə gətirib çıxaran simvolların hərəkətlərini psixoloji cəhətdən motivasiya etdi. Hazırkı mərhələdə A.Heyslerin konsepsiyası onun hipotetik təbiətinə görə tənqid olunur. Yerli Alman alimləri arasında hələ də ümumiyyətlə qəbul edilir. Skandinav mənbələri qeyri-skandinaviya yerlərinin (Gunaland, Frankland, Rayn) adlarını qeyd etdiyini və Sigurd haqqında hekayənin fransız kökləri olduğunu ehtimal edir. Beləliklə, bu sahənin mənşəyini yalnız Skandinaviya və ya Alman mənbələri lehinə həll etmək mümkün deyil. Bənzər mifoloji xüsusiyyətlərə ruha və Odin kultunun qalıqlarına malik olduğuna görə, bu dövr ilk Alman-Skandinaviya əfsanələrinə aid edilməlidir, çünki ilk dəfə Alman xalqlarından (qəbilələrindən) biri ilə paylanmışdır. Bu müşahidə Nibelunq haqqında "Yaşlı Edda" və "Volsung Saga" ilə müqayisə edildikdə, hadisənin öyrənilməsinə əsaslandırmaq mümkün olur.

Tədqiqatın məqsədi Alman qəhrəmanlığı "Nibelunqlar nəğməsi" eposudur ki, bu da XIX əsrin Alman ədəbiyyatında Nibelunq quruluşunun ən məşhur təfsirlərinin materialına əsaslanır. Mövzusu Alman qəhrəmanlıq eposunun "Nibelunq mahnısı"nın poetikası və onun sonrakı tənqidçilərinin şərhlərinin mifoloji arketipləridir.

Bununla əlaqədar aşağıdakı vəzifələr müəyyənləşdirilir:

1) archetiplərin mövcud nəzəriyyələrini təhlil etmək və bədii ilə bağlı istifadə imkanlarını müəyyən etmək, yerli və xarici filologiyada mövcud motivlər və quruluş nəzəriyyələri ilə əlaqələndirilməsini izləmək;

2) "Nibelunqlar nəğməsi"nin mifoloji əsasını aşkar etmək;

3) Qaynaq materialı kimi üstünlüyünü sübut etmək;

Alman ədəbiyyatına həsr olunmuş ayrı-ayrı tədqiqatlara həsr olunan müasir Alman dilinə tərcümələr, fərdi əlyazmaların tərcümələri habelə adaptasiya edilmiş nəsr tərcümələrini detallı nəzərdən keçirilməsi bu işin əhatə dairəsindən kənarda deyil, lakin, bizim fikrimizcə, bu mərhələdə Karl Simrok, Helmut de Bur, Helmut Brakertin əsərləri olmadan "Nibelunq tədqiqatları"ni təsəvvür etmək mümkün deyil və Karl Bratç, eləcə də Nibelunq mahnılarını yalnız alimlər üçün deyil, həmçinin geniş oxucu kütləsinə çatdırdılar.

Daha ətraflı olaraq, bizim fikrimizcə, Almaniyada "Nibelunq nəğməsi"nin öyrənilməsinin mövcud vəziyyətini əks etdirən problemlərə toxunmalıyıq. Xüsusilə, Nibelunq haqqında "Müasir təhsilin vəziyyəti haqqında" Verner Hofmanın işində müzakirə olunur: "Problemlər, nəticələr, vəzifələr" əsərində Hoffman işin öyrənilməsi tarixinə toxunur və uzun müddət ən mühüm məsələ olaraq qaldığını qeyd edərək, işin poetikasını bütünlüklə anlamağa imkan verməyən mənbəyi, "mahnılar"ın tarixi, habelə müəllifin şəxsiyyəti ilə bağlıdır. Müəllif "Nibelunq tədqiqatları" üçün yeni bir vəzifənin formalaşdırılmasına yaxınlaşır və təbii ki, "Nibelunq mahnısı"nın metodoloji biliklərini nəzərə alaraq.

Arxetip konsepsiyası "hərəkətdə olanı təsəvvür", "dəyişən məzmunu ifadə etmək üçün forma" (A.N.Veselovski), "bir fikrin və bu ideyanın xarici tərtibatının birləşməsi", "Motivasiya dərinliyi" (S.Y.Neklyudov), "paradiqmada tətbiq olunan plan" (B.N. Putilov), yeni bir növ motivi, yəni arketipik süjetin ayrılmaz bir hissəsi olan arxetipal motivi ayırmağa imkan verir; "Nibelunqlar mahnısı" Orta əsrlərə aid aydın tarixi mənsubiyyətə baxmayaraq, ümumiyyətlə yaradılış mifini və afişini içəriyə döndərən "təkəbbür" birlikdə bir kosmoqon dövrü təşkil edir.

Əsas təsvirləri qarşılıqlı prinsiplərin birliyini (mədəni qəhrəman və onun "kölgəsi") təmsil edən ilahi və ya şeytan təbiətinə malik olan bir qəhrəman (Siegfried və Hagen) arxetip

təcəssüm etdirir. Eyni ikili müxalifət, bir tərəfdən təbii (Brinhild) və mədəni (Crimhild / Gudrun) başlanğıcını, digəri isə qəhrəman arxetipini təmsil edən qadın simvolundan ibarətdir.

F.Mote Foqet, R.Vayner, F.Goebel əsərlərində süjetin şərhində qəlbində, ilk növbədə, simvolların qalan hissəsi üzərində daxili mənəvi üstünlüyünü təsdiqləyən Zeiqfrid, onun gözəl qəhrəmanlarının təsviri var sonrakı dövrlərin yazıçıları və yazıçıları heyran etdi. İkincisi, sözügedən bütün əsərlərdə Sigurd və Brinhildin sevgisini izah edən Skandinav mahnılarının “Elder Edda” və “Sağı Volsunqası”nın hekayəsi aktuallaşdırılmış və “Nibelunqlar mahnısı”nda ifşa olunan məhv edilməsi potensialı istifadə olunur.

Əsərin nəzəri əhəmiyyəti, onun nəticələri orta əsr ədəbiyyatının poetikasını, xüsusilə Alman qəhrəmanlıq eposunun bədii quruluşunun öyrənilməsinə müəyyən bir töhfə verməsi ilə bağlıdır və yalnız Nibelunqlar mahnısının tədqiqatçılarına deyil, həm də Qərbi Avropanın digər oxşar abidələrini analiz edərkən daha da faydalı ola bilər. Tədqiqatın nəzəri hissəsində “arxetipik süjet” anlayışı təqdim edilir, bir süjet strukturunun sabitliyini, sonrakı zamanın yeni sənət əsərlərində təkrarlanmasını təsvir edir. Elmi ədəbi təhlillərin şərtləri kimi fəaliyyət göstərən “arxetipik motiv” anlayışları ilə bağlıdır. Onları istifadə edərək, ədəbi bir işin daha aydın və məntiqi arxetipə strukturunu (əsasını) qurmaq mümkün olur. Problemlərdən biri də bu epik abidədə tarixi və möhtəşəm mifoloji materialın nisbətidir, çünki mədəni kontekstin bolluğu və feodal ədəbiyyat və fəlakətin ətraflı təsvirləri bu əsəri orta əsr realıq baxımından baxmağa imkan verir. Bütün bu motivlər yalnız dinləyicilərin maraqlarını stimül edən rəngarəng detallar deyil, həm də sahənin mühüm əlaqələridir, çünki müəllif onları (və ya zəruri hesab etmədiyini) əvəz edə bilməzdi.

Bu, bədii yaradıcılıq prinsipləri bənzər olduğundan bədii müalicədən keçmiş tarixi həqiqət tarixi deyilmir, çünki təsviri və təfsiri insan hüceyrəsinin şüurlu və daha konkret, bilinçsiz başlanğıcı ilə bağlı qanunlara malik olan digər fəaliyyət sahəsinə aiddir. dünyanın xalqları. Bütün bunlar ədəbi tənqidlərə, arxetiplərin nəzəriyyəsinə nisbətən yeni bir nəzəriyyə baxımından bu işi nəzərdən keçirmək hüququnu verir.

Yalnızca şəkillər arxetipik, motivlər ola bilər, çünki motiv və görünüş yaxından əlaqələndirilir. Sahənin mövcud nəzəriyyələrinin təhlili və motivi onların şərhində ədəbi alimlərin arxetip anlayışına çox yaxın olduğunu göstərdi. Onlar bütün ədəbiyyatı sonsuz təkrar və eyni şəkillər və motivlərin dəyişməsi olduğunu gördükdə, “insan tarixinin arxasında aşağı sürməyən düşüncələrin sonsuz istəklərinə cavab verdilər” (A.N. Veselovsky).

Nəticə. Onlar görünüşünü mif (O.M. Freudenberq) ilə əlaqələndirmiş və paylanması dünya miqyaslı bir xarakter idi (E. Frensel). Niyyətin gələcək tədqiqatı iki əsas istiqaməti əldə etmişdir: semantik və struktur-formalist. Birincisi, ləkə qızılın motivi və ya cütləşmə səbəbi (E. Frentzel) kimi əsas motivlərin növlərini aşkar etməyə çalışırdı.

İkincisi motivləri struktur kimi nəzərdən keçirməyə çalışdı, yalnız bir sıra elementlər dəyişən bir formada olduğu kimi, sayı məhduddur (A.N. Veselovski, V.Y. Prop, K.Levi-Straus, A.Dandes və s.). Ancaq tezliklə bu motiv artıq "hərəkətdə olan imici" (B.İ. Yarkho) kimi təsvir edilmişdi və onu səthi və dərin səviyyədə tapmışdır (S.Y.Neklyudov). Son iki şərh, sözsüz yaradıcılıq işində spesifik reallaşdırma ilə hər zaman yeni məzmunla dolu olan forma kimi arxetip konsepsiyasına yaxındır.

Məqalənin aktuallığı. Müasir tarixi şəraitdə dünya mədəniyyətinin, əsas da Avropa mədəniyyətinin öyrənilməsi və onun dünya sivilizasiyasına təsirinin nəticələrini öyrənmək və təhlil etməyin çox böyük əhəmiyyəti vardır. Bu gün dünyada gedən dərin sosial, o cümlədən qloballaşma problemi bunu daha zəruri tələbatə çevirir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Alman ədəbiyyat tənqidində “Nibelunqlar nəğməsi” alman

filologiyasının mərkəzi problemidir. Burada “əfsanə” sözü “Nibelunqlar nəğməsi” tarixi köklərə malik olduğundan, süjetin əsli deyil, mahnının və ya şeir ötürücüsünün, eləcə də tarixi və əfsanəvi məzmunun bir hekayəsi deməkdir. Əsas dramatik toqquşmalara əlavə, feodal cəmiyyətin, bayramların, müxtəlif festivalların və hərbi döyüşlərin həyatın epik ənənələrinə aid olan miqyaslı və əhatə dairələrinə əlavə olaraq təsvir edir. Başqa bir mövzulu iş dərhal sonra ortaya çıxan və ölü qəhrəmanların qəmini izah edən “Mahnılar” ilə birləşir. Bu “Ağlayan” və ya “Şikayət” hekayələridir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən ali və orta ixtisas məktəblərinin müəllimləri, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. S. Rzasoy. Oğuz mifinin paradigmaları. Bakı, 2004.
2. <https://az.trend.az/azerbaijan/society/2318614.html>
3. Veselovsky A.N. Tarixi poetikalar. / A.N. Veselovsky. M., 1940.
4. Veselovsky A.N. Tarixi poetikalar. M., 1940.

C. Турабова

Немецкая литература «Песня Нибеля» эпос

Резюме

Очень важно изучать и анализировать последствия мировой культуры, особенно европейской культуры, и ее влияние на мировую цивилизацию в современных исторических условиях. Проблема глубокой социальной, в том числе глобализации, сегодня делает ее более требовательной. Мы должны рассмотреть проблемы, которые отражают текущее состояние изучения «песни Нибелунга» в Германии. Полезно проанализировать не только песню нибелунгов, но и другие подобные памятники Западной Европы

S. Turabova

German literature “Nibel's song” epos

Summary

It is of great importance to study and analyze the effects of world culture, especially the European culture, and its effects on world civilization in contemporary historical conditions. The problem of deep social, including globalization, today makes it a more demanding one. We should address the problems that reflect the current state of the study of "Nibelung's song" in Germany. It is useful to analyze not only the song of nibelungs, but also other similar monuments of Western Europe.

Redaksiyaya daxil olub: 26.11.2018